

De Minister voor Rechtsbescherming
Drs. S. Dekker
Postbus 2030 I
2500 EH DEN HAAG

Datum
25 september 2018

Uw kenmerk
2299821

Contactpersoon
J.M.A. Timmer

Onderwerp
Advies over het concept-wetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten

Geachte heer Dekker,

Bij brief van 22 juni 2018 heeft u de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) om advies gevraagd over het concept-wetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten. Dit advies is voorbereid door leden van de vereniging en vastgesteld door de Wetenschappelijke Commissie (WeCo) van de NVvR.

Strekking concept-wetsvoorstel

Het wetsvoorstel voorziet, blijkens de memorie van toelichting, in maatregelen die er alle op gericht zijn bij te dragen aan een verdere versteviging en verankering van de positie van het slachtoffer over de gehele breedte van het Nederlandse strafrecht.

Het wetsvoorstel beoogt in de eerste plaats een verplichting in te voeren voor de verdachte om op het onderzoek ter terechtzitting aanwezig te zijn. Deze wettelijke verschijningsplicht beperkt zich tot verdachten die zich in voorlopige hechtenis bevinden en die verdacht worden van een misdrijf dat "spreekrechtwaardig" is dan wel gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen.

In de tweede plaats draagt dit wetsvoorstel bij aan een duidelijker inbedding van het spreekrecht in het strafproces door wettelijk vast te leggen op welk moment tijdens het onderzoek op de terechtzitting daarvan gebruik kan worden gemaakt. Ook breidt het wetsvoorstel de wettelijk aangeduide kring van spreekgerechtigden uit, zodat ook de stieffamilie daaronder komt te vallen.

Advies

Het concept-wetsvoorstel geeft de WeCo aanleiding tot het maken van de volgende opmerkingen.

Gedetineerde verdachten

Het wetsvoorstel geldt alleen voor gedetineerde verdachten, welke keuze is verdedigd met een beroep op uitvoerbaarheid en financiële redenen. Het is echter geen onderscheidend criterium; de voorlopige hechtenis van verdachten van ernstige misdrijven kan geschorst worden om uiteenlopende redenen (de persoonlijke omstandigheden kunnen daartoe nopen, met het horen van getuigen of forensisch onderzoek kan heel veel tijd zijn gemoeid zodat artikel 67a, derde lid, Sv aan de orde is etc.). Aldus is het vrij willekeurig voor wie uiteindelijk de verschijningsplicht bestaat. Ook kan dit aspect een rol gaan spelen bij beslissingen rond de voorlopige hechtenis, hetgeen onwenselijk lijkt.

Verschijningsplicht

Inbreuk

Een verplichting voor de verdachte om ter zitting en bij de uitspraak aanwezig te zijn, vormt een inbreuk op het tot op heden ingenomen uitgangspunt dat het in beginsel aan de verdachte wordt overgelaten om te beslissen al dan niet bij de terechtzitting en uitspraak aanwezig te zijn. De in de memorie van toelichting opgenomen argumenten voor de invoering van beperkte aanwezigheidsplichten zijn volgens de WeCo opportunistisch van aard en bovendien niet overtuigend. Nu een regeling van de verplichtingen voor de verdachte om ter zitting en bij de uitspraak aanwezig te zijn belangrijke juridische vragen oproept, gaat de voorkeur van de WeCo uit naar een beschouwing van deze kwestie in relatie tot de modernisering van het Wetboek van Strafvordering. In dat verband kan een evenwichtiger afweging worden gemaakt aangaande deze materie.

Aanwezigheid verdachte

Gesteld wordt dat het "heel wel voorstelbaar" is dat "sommige slachtoffers het spreekrecht willen uitoefenen in aanwezigheid van de verdachte, maar een onderbouwing daarvoor ontbreekt. In een brief van de Minister aan de Voorzitter van de Tweede Kamer van 30 juni 2017 (Tweede Kamer, vergaderjaar 2016 – 2017, 33 552, nr. 28) is met betrekking de wenselijkheid van een verschijningsplicht van verdachte op zitting onder meer het volgende opgenomen: "Tot op heden zijn de ervaringen echter dusdanig dat het slachtoffer eerder opziet tegen de verschijning van de verdachte dan dat een slachtoffer behoefte heeft aan een verplichte verschijning. Mocht een slachtoffer echter wensen dat de verdachte verschijnt, dan kan de officier van justitie dit bij de rechter vorderen op basis van artikel 278, tweede lid van het wetboek van Strafvordering. Als de rechter een bevel tot medebrenging geeft, is de verdachte verplicht aanwezig te zijn bij de zitting. Gelet op dit recente standpunt ware in de memorie van toelichting nader te verduidelijken waarom thans een ander standpunt wordt ingenomen.

Onwillige verdachte

De verdachte die onwillig is om ter terechtzitting te verschijnen, zal hoogstwaarschijnlijk niet veel empathie tonen en niet erg openstaan voor wat er op zitting gezegd wordt, waaronder de slachtofferverklaring. Het in de memorie van toelichting genoemde aspect van de speciale preventie (doordat de verdachte door naar het slachtoffer te luisteren zich bewust wordt van het kwalijke van zijn – vermeende - handelen) lijkt de WeCo dan ook vooral gebaseerd op “wishful thinking”. Onderzoek waaruit blijkt dat het zien en horen van het slachtoffer het in de memorie van toelichting bedoelde preventieve effect heeft, wordt niet genoemd.

Fundamenteel uitgangspunt in het Nederlandse strafrecht is bovendien dat een verdachte, totdat hij onherroepelijk veroordeeld is, voor onschuldig wordt gehouden. Het gedwongen moeten luisteren naar de slachtofferverklaring en door dat slachtoffer als veroorzaker van het hem of haar overkomen leed te worden aangesproken vormt een ernstige inbreuk op dit beginsel. Het wordt wenselijk geacht dat in de memorie van toelichting aandacht aan dit dilemma wordt besteed.

Gevolgen voor verdachte

Gesteld wordt voorts dat de verschijningsplicht ook in het belang van de verdachte zelf is. De daarvoor aangedragen argumenten maken naar de mening van de WeCo echter niet duidelijk wat voor de verdachte de “winst” is van een verschijningsplicht boven een verschijningsrecht.

Niet alleen kan de gedwongen aanwezigheid in bepaalde zaken in het nadeel van de verdachte zijn omdat de rechter dan bijvoorbeeld kan waarnemen of er een gelijkenis is met de persoon die op beeldmateriaal als de verdachte wordt gepresenteerd, ook is voorstelbaar dat een kwetsbare verdachte die zich op het zwijgrecht wil beroepen, niet is opgewassen tegen de druk van de zitting en alsnog gaat verklaren.

Deze voorbeelden maken duidelijk dat het juist aan de verdachte en de verdediging moet worden overgelaten of de verdachte al dan niet ter zitting zal verschijnen.

Daarnaast is het ook voorstelbaar dat de verdachte lijdt aan een stoornis, psychotisch is of om een andere reden in slechte doen is, waardoor het bijwonen van de zitting van hem niet of nauwelijks gevegd kan worden. In spraakmakende zaken kan de massale aanwezigheid van de pers een reden voor de verdachte zijn om af te zien van zijn recht om ter zitting te verschijnen. Als niet alsnog van de verschijningsplicht wordt afgezien, ware aan de hiervoor genoemde punten aandacht te besteden in de memorie van toelichting.

Bevel medebrenging

Als de verdachte ondanks zijn verschijningsplicht niet ter zitting verschijnt, dient de rechtbank ingevolge het voorgestelde tweede lid van artikel 278 Sv het onderzoek te schorsen en de medebrenging te gelasten. De rechtbank kan echter ook ambtshalve, op verzoek van de officier van justitie of op verzoek van de verdachte de medebrenging op grond van bijzondere omstandigheden achterwege laten. Deze bepaling wordt wenselijk geacht omdat de rechter aldus met de hierboven genoemde omstandigheden rekening kan houden. Nadelig neveneffect kan echter zijn dat de verdachte die echt niet aan zijn

verschijningsplicht wil of kan voldoen, het hier op aan laat komen, met vertraging en verlies van kostbare zittingscapaciteit tot gevolg. Bij dit alles verdient nog opmerking dat vaak pas bij aanvang van de zitting zal blijken dat verdachte niet is verschenen. Het zal alsdan niet in alle gevallen mogelijk blijken om hem nog tijdig die dag te laten medebrengen. Of dit mogelijk is, zal onder andere afhangen van de beschikbare capaciteit van DV&O of de parketpolitie, van de plaats van detentie van de verdachte en van het originele aanvangstijdstip van de zitting. Indien tijdige medebrenging niet mogelijk blijkt, zal de behandeling van de desbetreffende zaak moeten worden aangehouden. De regeling brengt daarmee het risico met zich dat in voorkomende gevallen kostbare zittingscapaciteit verloren gaat en de afdoening van zaken, soms aanmerkelijke, vertraging zal oplopen. Dergelijke gevolgen acht de NVvR, te meer in de categorie zaken waarvoor de regeling is bedoeld, onwenselijk. De NVvR geeft u in overweging om gelet op de hierboven gemaakte opmerkingen het desbetreffende onderdeel van het wetsvoorstel te heroverwegen.

Vast moment uitoefening spreekrecht

De WeCo kan zich vinden in het voorstel om een vast moment voor de uitoefening van het spreekrecht te bepalen. Wellicht is het onderhavige wetsvoorstel een goede gelegenheid om niet alleen het tijdstip van het spreekrecht te regelen, maar het (thans ongeclausuleerde) spreekrecht van een wettelijk kader te voorzien, onder andere ter regulering van de duur ervan. Zeker in zaken waarin slachtoffers bijgestaan worden door een advocaat die uitvoerige beschouwingen wijdt aan het bewijs van het ten laste gelegde feit en de strafmaat, kan het spreekrecht verhoudingsgewijs veel tijd in beslag nemen. In toenemende mate maken rechters zich zorgen over het uit balans raken van het strafproces door de omvang en intensiteit van het namens het slachtoffer uitgeoefende spreekrecht. Een wettelijke restrictie is noodzakelijk om de voorzitter de mogelijkheid te geven het spreekrecht in goed banen te leiden, alsmede om een zekere mate van uniformiteit en rechtsgelijkheid te bevorderen.

Spreekrecht voor de stieffamilie

Gelet op de maatschappelijke ontwikkeling waarin steeds meer kinderen opgroeien in samengestelde gezinnen is de wens van de wetgever om de stieffamilie te betrekken bij de wettelijk vastgestelde kring van spreekgerechtigden volgens de WeCo begrijpelijk. In het wetsvoorstel is de kring van spreekgerechtigden nu echter zeer ruim geformuleerd. De vraag is wie beoordeelt of iemand op grond van deze bepaling spreekgerechtigd is: de officier van justitie of de rechter. En aan de hand waarvan dient te worden beoordeeld of iemand tot de kring van spreekgerechtigden behoort. Het lijkt de WeCo onwenselijk dat ook personen die slechts korte tijd deel hebben uitgemaakt van het gezin van het slachtoffer, spreekrecht krijgen. Het lijkt gepast om het spreekrecht te beperken tot de personen die een duurzame persoonlijke betrekking met het slachtoffer hebben gehad. Indien in het wetsvoorstel terzake geen beperkingen worden opgenomen, ware in de memorie van toelichting aan bovengenoemde vragen aandacht te besteden.

Spreekrecht tijdens tbs-verlengingszittingen

In de reeds eerder genoemde brief van de Minister aan de Voorzitter van de Tweede Kamer van juni 2017 is reeds uitgebreid stilgestaan bij de behoefte aan spreekrecht tijdens tbs-verlengingszittingen. In deze brief stelde de minister zich nog op het standpunt dat er geen of slechts beperkte behoefte aan spreekrecht bij de tbs-verlengingszitting zou bestaan. Dit zou met name komen door de invoering van het "uitgebreide" spreekrecht in 2016, in combinatie met door de minister te treffen maatregelen gericht op een betere informatievoorziening aan slachtoffers en nabestaanden, waaronder het inventariseren door het OM van de behoeften en wensen van slachtoffers en nabestaanden met betrekking tot eventuele voorwaarden bij de voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging. In de genoemde brief staat voorts: *"Daarbij komt dat de rechter bij de tbs-verlengingszitting de impact op het slachtoffer niet kan meewegen. De rechter oordeelt over de noodzaak tot voortzetting van de tbs-behandeling op basis van de aanwezige stoornis, het daaruit voortvloeiende recidiverisico en het verloop van de behandeling. Invoering van spreekrecht bij de tbs-verlengingszitting zou ten onrechte de indruk kunnen wekken dat hetgeen door het slachtoffer of de nabestaande wordt ingebracht, ook bij het rechterlijk oordeel wordt betrokken."* Hieruit blijkt dat de minister zich realiseert dat de invoering van een spreekrecht bij de tbs-verlengingszitting beperkingen kent, mogelijk zelfs contra-geïndiceerd is. Onduidelijk is volgens de WeCo wat thans de onderbouwing is om, niettegenstaande het voorgaande, thans wel dit spreekrecht bij de tbs-verlenging voor te stellen. Een duidelijke onderbouwing van het voorstel op dit punt ontbreekt. Indien dit voorstel in het wetsvoorstel desondanks wordt gehandhaafd, ware de memorie van toelichting ter zake van het voorstel spreekrecht bij tbs-verlengingszittingen mogelijk te maken, te verduidelijken.

Geen bezwaar

Met de voorgestelde wijzigingen in de artikelen 51ac, 51c en 51ca Sv stemt de WeCo in.

De Wetenschappelijke Commissie van de NVvR,

i/o

C.E. du Perron
voorzitter

